

Zápis

z obhajoby disertační práce paní Mgr. Hany Novákové konané dne 15. září 2011

Téma práce: „Egyptské výtvarné umění XX. století a jeho role ve společnosti (se zaměřením na malířství a sochařství)“

Přítomní dle prezenční listiny.

Předseda komise prof. Gombár zahájil obhajobu a představil přítomným kandidátku.

Školitel prof. Veselý představil doktorandku a seznámil komisi s její dizertační prací.

Kandidátka poté podrobněji představila svou dizertaci. V úvodu svého vystoupení vysvětlila, proč se zaměřila na malířství a sochařství v Egyptě a představila vlastní definici moderního umění v této zemi a v kontextu jejího historického vývoje. Dále předložila stručný přehled jednotlivých stylů moderního egyptského výtvarného umění až do období postmoderny (konec 20. století). Pozastavila se také u propojení umělecké sféry se školstvím, státní administrativou, jakož i u společenské role moderního umění v rozvojových zemích, zejména v Egyptě (posun od elitní záležitosti přes politizaci až k běžné součásti soudobého života) a jeho vztahu ke „klasickému“ islámskému umění, které neprošlo procesem deteizace.

Poté přednesl prof. Lahoda svůj posudek, jenž obsahoval několik zajímavých podnětů a dotazů. Následně předseda komise seznámil přítomné s hlavními body posudku nepřítomné oponentky dr. Pospíšilové. Oba posudky doporučily práci k obhajobě.

Kandidátka podrobně odpověděla na dotazy prof. Lahody. K problematické definici „moderního“ umění v Egyptě, resp. ve třetím světě obecně, uvedla, že je třeba tento fenomén sledovat v kontextu procesu modernizace těchto zemí, přičemž důležitější pro nástup „modernity“ do umění určité země je „technologická“ než obsahová stránka konkrétních uměleckých děl. Důležitým faktorem je také deteizace původního místního umění (např. islámského v Egyptě). Pohled z Evropy a pohled z dotčené země se může výrazně lišit – zde doktorandka připustila, že při psaní své práce na „moderní“ egyptské umění nahlížela více pohledem Egyptřanky než Evropanky, což jí umožnila mj. její schopnost nastudovat si odbornou literaturu v arabštině. V této souvislosti upozornila na důležitou a jen zdánlivě rozporuplnou skutečnost – v době dekolonizace širší veřejnost v Egyptě sice k modernímu umění neměla žádný vztah a nechápala ho, avšak zároveň byla velmi hrdá na své umělce, že jsou na Západě oceňováni. V době násirizmu bylo v egyptském umění, ovlivněném socialistickým realizmem Východního bloku umělcovo sdělení (obsah) důležitější než estetická stránka díla, umění bylo značně zpolitizované a sloužilo státní ideologii panarabizmu (např. surrealismus se nemohl prosadit, protože jeho tvůrci byli příliš levicově orientovaní a nevyhovovali režimu). Přejímání vzorů z Východního bloku souviselo s dekolonizací – umělci museli řešit dilema, že zároveň viděli Západ jako svůj vzor a inspirovali se v něm, a zároveň se proti němu chtěli politicky vymezit – proto bylo pro ně často přijatelnější přejímat projevy moderního umění filtrované Východním blokem. V konkrétní rovině se to pak v Egyptě projevovalo mj. zdůrazňováním budovatelských motivů, např. stavby Asuánské přehrady. Ke zdánlivě bezproblémovému zapojení žen do tvorby uměleckých děl doktorandka uvedla, že se jedná o mylný dojem, který z její práce vznikl kvůli tomu, že se zaměřila jen na popis toho, co vzniklo, a nikoli na popis toho, co vzniknout nemohlo. Následně podala stručný výklad k vývoji postavení ženy v egyptské společnosti a upozornila na dodnes přetrvávající značné rozdíly mezi sociálními vrstvami při akceptování žen-umělkyně.

Oponent prof. Lahoda byl s odpověďmi kandidátky spokojen a sám na některé z nich navázal výkladem o rozdílnosti ve vnímání „moderního“ a „zastaralého“ v Evropě a rozvojových zemích.

Diskuze:

Do diskuze se zapojila většina z přítomných členů komise, kteří kladli dotazy a přinášeli inspirativní doplňky, často na základě svých vlastních tematických a teritoriálních specializací.

Prof. Gombár požádal o zasazení vývoje v umělecké sféře v Egyptě do kontextu vývoje Blízkého východu jako celku a otázal se na vliv příslušníků italských, řeckých a dalších komunit na

vznik moderního egyptského umění, jakož i na případné rozdíly mezi přijatelností tohoto umění podle náboženské příslušnosti místních obyvatel (sunnité vs. kopti). Doktorandka uvedla, že i když je Egypt možno do velké míry pokládat za první arabskou zemi, do které moderní umění proniklo, je nutno pamatovat na to, že již předtím bylo přítomno jak v Osmanské říši, především v její metropoli Istanbulu, a poté v nástupnickém kemalistickém Turecku, tak i v Alžírsku, kam ho přinesli francouzští učitelé, a také v Íránu. Stoupenci moderních uměleckých směrů v Egyptě byli skutečně často italského, řeckého či arménského původu. Náboženství nehrálo mezi tvůrci moderního umění v Egyptě velkou roli, byli mezi nimi jak muslimové, tak křesťané.

Prof. Kropáček upozornil na některá okrajová témata umění, např. kaligrafii, a uvedl o nich, že také procházejí neustálým „modernizačním“ vývojem. Dále se zmínil o tom, že kopti v Egyptě často vybavují své příbytky silně kýčovými doplňky a postrádají vkus, i když se snaží působit moderně a prozápadně.

Prof. Kandert se dotázal na propojení egyptského moderního umění se zahraniční politikou země, což doktorandka potvrdila a vyzdvihla v tomto směru zvláště období násirizmu, kdy Egypt používal své umělce pro vlastní prezentaci v zahraničí a pro propagandistické cíle.

Dr. Strnad se zajímal o to, jakým způsobem se do Egypta dostal kubismus, tj. zda do země přišel přes Evropu (výstava v Paříži v roce 1910 inspirovaná africkým uměním) či zda egyptští surrealisté čerpali své motivy přímo z Afriky. Doktorandka uvedla, že kubismus se v Egyptě projevil jen částečně a to zprostředkovaně přes Evropu. Zájem Egyptanů o africké umění obecně je velmi malý, navíc toto umění je typicky značně figurální, což především dříve nebylo snadné pro muslimské umělce přijímat.

Doc. Lomová seznámila přítomné s výraznými paralelami mezi vývojem „moderního“ umění v Egyptě a Číně a poté se zeptala, zda některý z egyptských umělců vystudoval v Československu a jak vypadá výuka dějin umění na egyptských univerzitách (v ČLR se jedná o zcela novou vědní disciplínu). Doktorandka souhlasila s názorem doc. Lomové, že „modernizmus“ je typickým projevem elit rozvojové země. I když jí nebylo známo, že by některý z egyptských umělců přímo studoval v Československu, upozornila na jejich kontakty s naší zemí prostřednictvím možnosti výstav v československém kulturním středisku v Káhiře. Rovněž v Egyptě se dějiny umění vyučují jen okrajově.

Dr. Vavroušková se zajímala o existenci „disidentského“ umění v Egyptě a o možnosti vystavování děl zobrazujících nahotu. Doktorandka k otázce „uměleckého disidentu“ v Egyptě vysvětlila, že pokládá za vhodnější rozlišovat mezi „státními“ a „nestátními“ umělci, neboť v Egyptě se v průběhu času vytvořilo určité v uměleckých kruzích akceptované rozdělení mezi „loajálními“ umělci, kteří jsou zapojeni do nějaké státní struktury (a mají jistotu špatně placeného, ale stálého zaměstnání), a „svobodnými“ umělci, kteří mohou vystavovat v soukromých galeriích a jejich prostřednictvím i svá díla prodávat. Nahotu je v Egyptě možno jak zobrazovat, tak i vystavovat, např. v Muzeu egyptského moderního umění v Káhiře je řada takových děl – toto místo však není navštěvováno bigotními muslimy.

Prof. Nosek se dotazoval na to, zda v Egyptě vznikla díla inspirovaná arabsko-izraelským konfliktem a jaká byla míra kontaktu egyptských umělců se zahraničím (např. kde studovali a rádi vystavovali). Doktorandka odpověděla, že arabsko-izraelský konflikt je v dílech egyptských umělců silně zastoupen, neboť toto téma má v sobě velkou symboliku. Egyptané často studovali (a studují) v zahraničí, oblíbenými místy jsou mezi umělci Itálie a Francie.

Vyhlášení výsledku tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.).

Zapsal: PhDr. Petr Přebinda, Ph.D.

prof. PhDr. Eduard Gombár, CSc.
předseda komise